

## Олий таълим муассасаси педагогик жамоаси ижтимоий-психологик хусусиятлари

Юнусалиева Наргиза Ортикбой кизи

Қўқон Давлат университети

Психология кафедраси ўқитувчиси

**Аннотация.** Мақолада олий таълим муассасалари педагогик жамоасининг ижтимоий-психологик хусусиятларини ўрганишнинг аҳамияти ёритилган. Шунингдек, педагогик жамоанинг ижтимоий-психологик хусусиятларини ҳам ижобий, ҳам салбий жиҳатларига кўра ўрганиш муҳимлиги изоҳланган ҳамда педагогик жамоанинг ижтимоий-психологик феномен сифатида ёритиш учун зарур бўлган психологик хусусиятлар таклиф этилган.

**Калит сўзлар:** жамоа, педагогик жамоа, ижтимоий-психологик, феномен, кафедра, психологик муҳит.

Жамоа муаммоси ижтимоий-психологияда ўзига хос тарзда ўрганишни талаб этадиган илмий тадқиқот муаммоси саналади. Коллективнинг ижтимоий-психологик муаммо сифатида узоқ йиллардан мобайнида ўрганилиб келинмоқда (В.А. Артемов, Б.В. Беляев, В.М. Бехтерев, В.А. Вагнер, Л.Н. Войтоловский, А.С. Залужный, К.Н. Корнилов, , М.В. Ланге, М.А. Рейспер ва бошқалар) [2, 3, 6, 7]. Бир тоифа олимлар коллектив жамоанинг ижтимоий-психологик феномен сифатида изоҳлар экан, жамоа уюшган кичик гуруҳнинг энг юқори шакли бўлиб, «ҳаёт ва фаолиятни қатъий ташкил этиш ва тартибга солиш, эътироф этилган раҳбарнинг мавжудлиги, низоларнинг йўқлиги, дўстона муносабатлар ва унинг аъзолари ўртасида бирдамлик билан тавсифланган уюшма» деб таърифлайди [6]. Ушбу уюшмада жамоа аъзоларининг ишда, мулоқотда ва билишда қандай намоён бўлиши жамоадаги шахслараро муносабатларнинг хусусиятини белгилайди, гуруҳ манфаатлари ва хулқ-атвор меъёрлари ҳамда жамоа ҳақида жамоатчилик фикри шаклланади. Кўпгина маҳаллий ва хорижий ижтимоий-психологик тадқиқотлар шуни кўрсатадики, шахсни ижтимоий гуруҳга киритиш индивидуал-субъектив психология даражасида одамда ўзини намоён қилмайдиган ўзаро таъсирнинг ўзига хос ижтимоий-психологик механизмлари билан белгиланадиган янги шахсий хусусиятларни шакллантиришга олиб келади. Жамоанинг ижтимоий-психологик феномен сифатида тадқиқ этиш унинг шаклланишига кўра бир хил бўлмаслигини ифодалайди. Бу эса жамоанинг таркиби, статуси, ички муносабат хусусиятлари, мавжуд бўлиш муддати, ўлчами ва меҳнатга муносабати кўра хилма хиллиги орқали белгиланади. Жамоалардан бири олий таълим муассасаларидаги педагогик жамоа ҳисобланади.

Олий таълим муассасаларидаги педагогик жамоадаги ижтимоий-психологик хусусиятларини тадқиқ этиш алоҳида ва ўзига хос хусусиятга эга. Педагогик жамоа психологик ҳодиса сифатида жамоанинг шаклланиши ва фаолияти жараёнида унинг аъзоларининг эҳтиёжларини ўзаро қондиришни ички муносабатлари, шакллари ва усулларини таркиб топтириш асосида юзага келадиган ижтимоий-психологик ҳодисалар тўпламига эгадир [3.4].

Олий таълим муассасалари жамоасининг психологик ҳодиса эканлиги - бу ёш авлодни ўқитиш ва тарбиялашнинг маънавий ва ижтимоий аҳамиятга эга қадриятлари ва инсонпарварлик мақсадлари билан бирлаштирилган, бошқарув ва ўзини ўзи бошқариш органларига эга бўлган, биргаликдаги касбий фаолият учун ташкил этилган ва юқори сифатли ишлашга қодир профессор-ўқитувчилар жамоаси эканлигида намоён бўлади [2, 3, 4]. Шу боисдан ҳам олий таълим муассасалардаги педагогик жамоанинг ижтимоий-психологик хусусиятларини алоҳида тадқиқ этишни қуйидаги жиҳатлар билан боғлаш муҳимдир.

Педагогик жамоасининг муҳим ижтимоий-психологик хусусиятлари олий таълим муассасаси фаолиятида белгиланган мақсад ва вазифаларнинг ижросини таъминловчи омиллардан саналади. Шу боис, педагогик жамоанинг ижтимоий-психологик феноменлари сифатида мавжуд илмий манбаларга таяниб қуйидагиларнинг инобатга олиш зарур:

Олий таълим муассасасидаги педагогик жамоанинг шакллантириш ва ривожлантиришни оптималлаштириш учун унга хос қуйидаги жиҳатларини тадқиқ этиш орқали эришишилади. Таҳлиллар асосида олий таълим муассасаларидаги педагогик жамоанинг ижтимоий-психологик феномен (ҳодиса) сифатида тадқиқ этишда қуйидаги психологик мезонлар бўйича таҳлил этиш ва тадқиқ этишни мақсадли деб ҳисоблаш мумкин:

**Ахлоқий шаклланганлик.** Жамоанинг умуминсоний ахлоқ-одоб ва қадриятларига таянувчи ўзаро муносабатлари.

**Масъулиятлилик.** Жамоа аъзоларининг ҳар бири бошқа ҳамкасблари тақдирига нисбатан ўзини жавобгар ҳис этиши;

**Самимийлик.** Жамоадошлари ва бошқа гуруҳ аъзолари билан ижобий муносабатда бўлиш.

**Ҳамжиҳатлик.** Жамоа аъзолари ўртасидаги ишончли муносабатнинг йўлга қўйилганлиги.

**Уюшқоқлик:** жамоа аъзолари ўртасида мажбуриятларни низо ва зиддиятларсиз тақисмланганлиги, фаолиятни амалга оширишдаги етишмовчиликларни тезкорлик билан бартараф этувчанлик.

**Ахборот таъминоти.** Жамоада амалга ошириладиган ишларни бажарилиши бўйича мақсад ва вазифаларнинг аниқлигини таъминланганлиги.

**Самарадорлик.** Жамоа олдидаги вазифаларни ўз вақтида ва сифатли ҳал этиш.

Олий таълим муассасасидаги педагогик жамоанинг ижтимоий-психологик феномен сифатида таҳлил этиш ва унинг тадқиқ этиш юзасидан қуйидагича хулосалаш мумкин:

– педагогик жамоанинг ижтимоий-психологик хусусиятларини ҳам ижобий, ҳам салбий жабҳаларини ўзаро алоқадорликда ўрганиш зарур;

– педагогик жамоанинг ижтимоий-психологик хусусиятларини ёритишда унинг ахлоқий шаклланганлик, масъулиятлилик, самимийлик, ҳамжихатлик, уюшқоқлик, ахборот таъминоти, самарадорлик хусусиятларига асосланиш мақсадли ва ўринлидир.

### **Фойдаланилган адабиётлар рўйхати**

1. Акишева А.К., Жанкутты К.А. Социально-психологические проблемы коллектива//«Наука и реальность/Science & Reality».№2 (6) 2021. С.189-190.

2. Андрианова О.В. Влияние социально-психологического климата на формирование учебной деятельности студенческих коллективов : диссертация ... кандидата психологических наук : 19.00.03. - Тверь, 1999. - 153 с.

3. Виноградова, Г.А. Климат в педагогическом коллективе и субъективное благополучие личности педагога: монография / Г.А. Виноградова. – Тольятти: ТГУ, 2010. – 100 с.

4. Воробьева Т.А. Социально-психологические и педагогические условия управления женским школьным коллективом: автореферат дис. ... кандидата педагогических наук : 13.00.01 / Моск. пед. гос. ун-т. - Москва, 2004. - 19 с.

5. Дубиницкая К.А. Социально-психологические факторы формирования и проявления синдрома эмоционального выгорания у педагогов и воспитателей дошкольных образовательных учреждений : автореферат дис. ... кандидата психологических наук : 19.00.05. - Москва, 2011. - 27 с.

6. Кричевский Р.Л., Дубовская Е.М. Социальная психология, М., 2001. – 84 с.

7. Методические рекомендации по изучению социально-психологического климата в коллективах. – М., 2011. – 143 с